

Húsvéti szokások és ünnepekör

Húsvéti szokások: Egyházi

Virágvasárnap és az utolsó vacsora

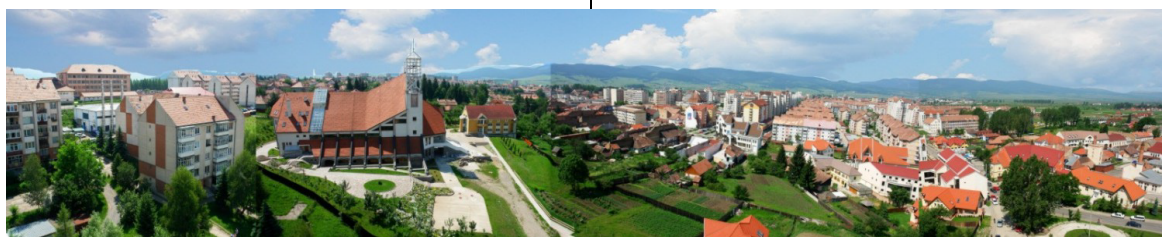
A húsvétot megelőző vasárnapot nevezik virágvasárnapnak, Jézus Jeruzsálembe való bevonulásának emlékére. Jézus számárháton érkezett a városba, a nép virágokat, pálmaágakat hintett lába elé, így dicsőítette. A főpapok, akik rossz szemmel nézték Jézus tanításait, úgy döntöttek, hogy tanítványai körében elfogják, s az árulás-hoz megnyerték Júdást. Az utolsó vacsorát (a zsidó Pészah ünnepén) Jézus tanítványai körében költötte el. Kenyeret nyújtott tanítványainak, és ezt mondta: "Vegyétek, ez az én testem", és bort, mondván: "Igyátok, mert ez az én vérem." A vacsora után Jézus tanítványaival a Getsemáné kertbe ment, s arra kérte őket, hogy virrasszanak vele. A tanítványok azonban elaludtak, nem virrasztottak mesterükkel. Itt a Getsemáné kertben árulta el Júdás egy csókkal Jézus kilétét a katonáknak, akik elhurcolták.

Mivel Jézus azt állította magáról, hogy Isten fia,

Vasárnap három asszony, köztük Jézus anyja is, finom kenetekkel a sírhoz mentek, mely nagy földindulás közepette föltáruult, megjelent egy angyal, s jelentette, hogy Jézus nincs már ott, föltámadott.

A nagyhét a magyar népszokások tükrében A nagyböjt utolsó hete virágvasárnaptól húsvét vasárnapig a nagyhét.

Jézus Jeruzsálembe való bevonulásának emlékére a húsvét előtti vasárnapot virágvasárnapnak nevezzük. Általánosan elterjedt szokás a nagymise előtti barkaszentelés, melyet a pap aztán kioszt a hívek között. (Virágvasárnap elnevezése a római egyházban Dominica palmarum 'pálma vasárnap', ezért mediterrán vidékeken ilyenkor pálmaágot vagy olajágot szentelnek. A pálmászentelés szokása már a VII. században elterjedt volt Itáliában.) A megszentelt barkának gyógyító, rontásűző szerepet tulajdonítottak. Gyakorta leszúrták a földbe, azt tartva, hogy elűzi a férgeket.

istenkáromlással vádolták, a nemrég még éljenző tömeg gyalázkodott, Péter pedig, aki leghűségesebb tanítványa volt megtagadta, hogy ismeri. A katonák a római helytartó Poncius Pilátus elé hurcolták, aki a népre bízta Jézus bűnösségének megítélését. A tömeg Jézust bűnösnek ítélte, Pilátus pedig megmosta kezét, ezzel jelezve, hogy Jézus halála nem az ő kezéhez tapad.

Golgota

A foglyot töviskoszorúval megkoronázták és így gúnyolták: "Íme a zsidók királya!" Ezután a kereszttel a vállán Jézus elindult a Golgota hegyre, ahol megfeszítették.

Halálakor a jeruzsálemi templom oltárát díszítő kárpit megrepedt, a föld megnyílt. A sziklasírhoz, ahová temették, öröket állítottak a főpapok, hogy el ne lopják a testet, hisz a jövődölés szerint, a halál utáni harmadik napon elhagyja Jézus a sírját.

Nagycsütörtök

Nagycsütörtökön elhallgatnak a templomok harangjai, azt tartják, a harangok Rómába mentek, ott gyászolják Krisztust. Szokás volt ilyenkor kereplővel zajt kelteni, így gondolták elűzni a gonoszt és így helyettesítették a harangokat. Liturgikus szokás a nagycsütörtöki lábmosás. Általában magas rangú egyházi személyek mosták meg ilyenkor tizenkét szegény ember lábát. Szintén liturgikus eredetű szokás a pilátusverés vagy égetés. A templomban a gyerekek éktelen zajt csaptak (verték a padokat), vagy a falu határában Pilátust jelképező szalmabábut égettek. Elterjedt szokás nagycsütörtökön a virrasztás, annak emlékére, hogy Jézus az olajfák hegyén virrasztott.

Nagypéntek

Nagypénteken halt kereszthalált Jézus. A keresztények körében a bűnbánat, a mély gyász és a szigorú böjt napja.

A templomokban az oltárokat letakarják, a harangok némák. Ezen a napon a passiójátékok, élőképes felvonulások világszerte ismert szokások. Rómában minden évben a Pápa közreműködésével elevenítik fel a keresztút (Via Crucis) stációit.

Nagyszombat

Nagyszombaton véget ér a 40 napos böjt, és újra megszólalnak a harangok.

Legjelentősebb eseményei a nagyszombatnak a víz- illetve tűzszentelés. Katolikus templomokban a gyertyát a megszentelt tűz lángjáról gyújtják meg. Az új tűz gyújtása a remény szimbóluma is. Jellegzetes szokás még a feltámadási körmenet szombat estéjén.

Húsvét vasárnapja

Húsvét vasárnapján a kereszténység legnagyobb ünnepét, Jézus feltámadását ünnepli.

Húsvéti szokások: Világi

Nagycsütörtök

Bizonyos vidékeken zöldcsütörtöknek is nevezték, mivel ezen a napon zöld növényekből készült ételeket főztek (sóska, spenót...), a bő termés reményében.

Nagypéntek

Nagypéntekhez babonás félelmek kötődnek a paraszti életben. Tiltották az állattartással, földműveléssel kapcsolatos munkákat, nem sütöttek kenyeret (mert kővé válik), nem mostak (mert a ruha viselőjébe villám csapna), nem fontak. A víznek, mint ősi pogány tisztulás szimbólumnak mágikus erőt tulajdonítottak. Nagypénteken napfelkelte előtt friss kútvízzel vagy patakvízzel kellett mosakodni, az védett a betegségek ellen. Ezt a hajnali vizet aranyvíznek nevezték. Az állatokat is kihajtották a patakhoz itatni, és le is fürösztötték őket, hogy ne legyenek betegek. Szokásban volt a határjárás, határkerülés is. Ilyenkor a férfiak a templom előtt gyülekeznek, csoportosan mennek a határba, ahol zajkeltéssel, kerepléssel úzték el az ártó erőket a földekről.

Nagyszombat

Ünneplése a VIII. század körül vált általánossá, bár már a III. századból vannak adatok, melyek húsvét vasárnap megünneplésére utalnak. Ezen a napon a reggeli mosdóvízbe sok helyütt piros tojást tettek, ennek egészségvarázsló szerepet tulajdonítottak. Női munkákat tiltó nap volt, nem szabadott seperni, főzni és mosni sem. Az állatokat sem fogták be ezen a napon. A húsvéti szertartásokhoz kapcsolódik az ételszentelés szokása. A sonkát, bárányt, tojást, kalácsot a templomban megszenteltették, ezután mágikus erőt tulajdonítottak neki.

A morzsából vittek az állatoknak is, hogy jól szaporodjanak, egészségesek maradjanak. A sonka csontját a gyümölcsfára akasztották vagy a földekre vitték a jó termés reményében.

Vasárnap hajnalán szokásban volt a Jézuskérés. Ilyenkor sorban felkeresték a falubéli kereszteteket. A Zöldágjárás szép szokása tipikus tavaszi, a természet megújulását ünneplő énekes játék. A lányok kettes sorban állva, felémelt kezükből sátrat formálva, énekelve haladtak végig a falun (Bújj, bújj zöld ág...). Bizonyos vidékeken szokás a vasárnapi napfelkeltét valamely magaslaton nézni, hiszen a felkelő nap is a feltámadás szimbóluma.

Húsvéti locsolkodás

Húsvét hétfő a magyar népeletben a locsolkodás napja. A szokásról már XVII. századi írásos emlékek is fennmaradtak. A víz megtisztító, megújító erejébe vetett hit az alapja ennek a szokásnak, mely aztán polgárosodott formában (kölnivízzel locsolás) megmaradt a városokban napjainkig. Bibliai eredetet is tulajdonítanak a locsolkodás hagyományának, eszerint a Krisztus sírját őrző katonák a feltámadás híret vevő, újjongó asszonyokat igyekeztek lecsendesíteni úgy, hogy lelocsolták őket. Vidéken egykor kútvízzel, vödörből locsolták le a lányokat, sőt egyes vidékeken a pataokban megfürösztötték őket, sajnos ha hideg volt húsvétkor bizony betegség is származhatott ebből.

Húsvéti szokások: Erdély

Erdély bizonyos vidékein a fiúk a kiszemelt lány kapujára nyírfáagat tűznek, másnap pedig csapatostul kérnek bebocsátást, és kíméletlenül megöntözik vödörből a választottjukat. A lányok a locsolóknak festett (piros vagy hímes) tojást adtak cserébe.

A tojásfestésnek komoly hagyományai vannak Magyarországon. Természetesen az asszonyok, lányok dolga volt, vidéken a házaknál természetes anyagokkal festették a tojásokat, például hagyma héjával, zöld dió főzetével. A tojás írásának, azaz a cirkalmas minták készítésének legegyszerűbb módja az, ha a mintát viasszal készítik el, majd a tojást festékbe mártják. Így a mintát a viasz miatt nem fogja be a festék.

Vannak olyan tájegységek, ahol kezdetben csak a köszöntő mondás volt divatban, a locsolkodás szokását csak a XX. században vették át (bukovinai székelyek).

Dunántúlon a locsolkodással egyenértékű szokás volt a vesszőzés.

Sibának nevezték a vékony általában fűzfaveszszőből font korbácsot, mellyel a legények megcsapkodták a lányokat. A vesszőre a lányok szalagot kötöttek és a fiúkat borral vendégelték meg.

Fehérvasárnap

Fehérvasárnap vagy mátkáló vasárnap a húsvétot követő vasárnap.

A római katolikusoknál a húsvéti ünnepkör zárónapja. Jellegzetes szokása ennek a napnak a komálás vagy mátkálás.

A szokás a lányok (ritkábban lányok és fiúk) közötti barátság megpecsételéséről szól. Komátalat küldtek egymásnak gyümölccsel, borral, hímes tojással, süteménnyel.

Húsvéti nagyböjt és a tradicionális húsvéti ételek

A nagyböjt a Húsvétot megelőző 40 napos időszak hamvazószerdától húsvét vasárnapjáig terjed.

Hamvazószérda elnevezése egyházi szokásra utal, a múlt évi megszentelt barkát elégetik, hamuját a pap megszenteli, s keresztet rajzol vele a hívek homlokára, annak bizonyosságára, hogy a halandók porból lettek, s porrá lesznek. A hamvazkodásnak egészségmegőrző szerepet tulajdonítottak. Ezen a napon elsíkázták a zsíros edényeket, mert zsírt a következő 40 napban nem ettek.

Böjt idején tilos volt a bál, a mulatság, de a lakodalom is. Általános volt az a szokás is, hogy a lányok ilyenkor fekete vagy sötétebb, dísztelenebb, egyszerűbb ruhákat hordtak. A néphagyomány szerint ilyenkor húst vagy zsírt, zsíros ételt enni tilos. Csak kenyeret, zöldséget, gyümölcsöt, illetve ezekből készült meleg ételeket ehettek.

A paraszti étkezésben az év egyéb szakában szokatlan módon vajjal, növényi olajjal főztek. Volt ahol napjában csak egyszer ettek, máshol a tojás és a tejes ételek fogyasztását is tiltották. A szigor az évszázadok alatt fokozatosan enyhült, a XX. századra az vált általánossá a keresztények körében, hogy a hívők a nagyböjt időszakában is csak a pénteki böjtnapot tartják, ilyenkor növényi táplálékot vagy halat vesznek magukhoz.

Gyakran került az asztalra cibereleves. Ennek az ételnek az alapja a búza vagy rozskorpa, melyet cserépedényben forró vízzel felöntve néhány napig erjesztenek, majd liszttel, tejföllel behabarják, és főznek még bele kölest vagy hajdinát, hogy laktatóbb legyen.

Aszalt gyümölcsökből is főztek tejfölös savanyított levest, néhol ezt is cibérének nevezték.

Igen kedveltek voltak a böjti időszakban a hüvelyesek, a borsó, a bab és a lencse.

A nagyböjt végeztével a templomban megszentelt ételek kerültek terítékre.

Magyarországon tradicionális húsvéti edel a főtt, füstölt sonka, kemény tojással és tormával.

Sok helyütt az ünnepi ételhez nem kenyeret hanem kalácsot esznek. A

kalács húsvétkor süteménynek is kedvelt, töltött mákos, diós változatban is készítik.

Míg Görögországban a Húsvét elképzelhetetlen bárány sült nélkül, nálunk már csak ritkán kerül ez az étel az asztalra.

A sonka a hagyományos paraszti életben a téli disznóvágáskor került a füstölőbe, és ezt a nagyböjt alatt természetesen nem lehetett elfogyasztani, csak a böjt elmúltával, Húsvétkor.

Húsvéti szimbólumok

Húsvéti tojás

A tojás ősi termékenység szimbólum, szinte minden népnél fellelhető. A születés, a teremtés (l.: Kalevala), a megújulás jelképe. A kereszténységben a feltámadás szimbóluma lett. A tojás szimbolikáját még a baromfitartással nem foglalkozó északi népeknél is felleljük, ők a madarak tojásait gyűjtötték az erdőn. Magyarországon területén már az avarkori sírokban is találunk díszített tojásokat. A bukovinai székelyek a nagyhéten felállított jelképes Krisztus-sírba is tesznek díszes tojást.

Húsvéti barkaág

A másik alapvető húsvéti szimbólum Magyarországon a barkaág, melyet a templomban is megszenteltek. Ennek eredete a virágvasárnap ünnepléséhez nyúlik vissza.

A mediterrán országokban ilyenkor pálmaágot vagy olajágot szentelnek, a hagyomány szerint ugyanis Jézus jeruzsálemi bevonulásakor az emberek a béke jelképét, pálmaágot tartottak a kezükben.

A mi éghajlati viszonyaik közepette természetesen a pálmaág nem áll rendelkezésre, ezért itt-hon a barka vette át ennek szerepét. Északi országokban, ahol a barka sem nyílik ki Húsvétra, valamilyen éppen rügyező ágat vagy száraz virágokat visznek a templomba virágvasárnapon.

Húsvéti bárány

A húsvéti bárány rituális szerepe Magyarországon az utóbbi időben jelentősen csökkent, de ábrázolásokon, képeslapokon még mindig sűrűn találkozni vele. Hazánkban a báránymáj fogyasztása egyre ritkább, bár a múlt század első felében juhtartó vidékeken még gyakori volt a húsvéti tejes (szopós) bárány fogyasztása, amelyet napjainkra szinte teljesen kiszorított a sonka.

Mediterrán vidékeken főleg Görögországban és Olaszországban viszont az ünnepi asztal elmaradhatatlan része a sült bárány. A jelkép eredete bibliai, a zsidók báránnyt áldoztak Istennek, és báránnyal kenték be házuk ajtaját, így a halál angyala elkerülte őket az egyiptomi rabság éve alatt (elkerülés- Pészach). Jézus kereszthalála is az áldozatot hordozza magában, hiszen halála által váltotta meg az emberiséget (Agnus Dei- Isten báránya).

Húsvéti nyúl

A húsvéti nyúl jelképe Németországból ered, nálunk csak a polgárosodással, a XIX. század folyamán honosodott meg. Eredete igen érdekes, a húsvéti Holdban egy nyúl képét vélték felfedezni, azon kívül a nyúl maga is termékenység szimbólummá lett, rendkívüli szaporasága okán. Szintén német hatásra terjed napjainkban az a szokás, hogy a barkaágot feldíszítik kifűjt piros tojással, apró figurákkal.

